

JUČER – DANAS – SUTRA KAZALIŠNIH SANJARA “PINKLECA”

PREMIJERE

FESTIVALI

OBLJETNICE

RAZGOVOR

GLAZBENI

TEATAR

ESEJ

TEMAT

GAVRAN U

PARIZU

IZ STRANIH

ČASOPISA

TEORIJA

IZ POVIJESTI

NOVE

KNJIGE

DRAME

Razbijati sve kazališne konvencije, eksperimentirati formama i izrazima, suprotstavljati se tradicionalnom i predano istraživati nove, druge, začudne načine iskaza obilježja su što rese ona kazališta koja se nalaze u raspuklini između profesionalnog i amaterskog, često nazivana alternativnim teatarom. Opstati na tom nesigurnom kazališnom nebu, alternativnom ili amaterskom, oduprijeti se promjenama koje neminovno donosi vrijeme, više desetljeća braniti svoju poetiku i ostati svjež – gotovo je nemoguće i uspijeva samo najboljima i najustrajnijima. Među njih se ubraja čakovečka skupina “Pinkleci” koju već dvadeset godina energično i s istim žarom vodi Romano Bogdan.

Pinkleci kao kazališna skupina nisu bili usamljena pojava u svom gradu. Kazališna povijest Čakovca, naime, seže u daleko 19. stoljeće kada se po kavanama izvodila *Grofica Marica*, a nastavila se sve do danas. Romano je u taj kazališni svijet zaronio nakon srednje škole i vojske, kad se otvorio Centar za kulturu i Klub mladih.

“Bili smo studenti i dolazili bismo doma u petak, a u Zagreb odlazili u ponedjeljak u jutro. Budući da u nedjelju na večer nismo imali ništa pametno za raditi, spontano smo se okupljali u Klubu mladih. Prvo smo se zafrkavali nekim formama, onda smo organizirali kabaretske programe sastavljene od montipajtonovskih skečeva koje bismo smišljali popodne. Tim smo se improvizacijama kalili kao glumci i iz toga je iznjedrila grupa mladih koja je počela raditi predstavu *Životinjska farma*. S njome smo se prijavili na Susrete kazališnih amatera Hrvatske, poznate kao SKAH, i tako je sve krenulo”, sa smiješkom na licu prisjeća se Romano.

Ubrzo potom u svom klubu organizirali su Susrete kazališnih amatera klubova omladine, poznate kao SKAKO, koji su se održavali sve do početka devedesetih godina. Živahan kazališni život bio je i izvan festivala jer je u Čakovcu djelovalo pet amaterskih skupina.

“Ja sam otišao van iz svih tih grupa koje su u Čakovcu postojale jer mi se nije sviđala njihova estetika. Tada je bio vrlo popularan politički teatar, koji mene nije zanimao. Čak i kad sam radio *Životinjsku farmu*, nisam je radio zbog političkih konotacija, nego zbog glumačkih izazova. Zanimala me je sama struktura, kako neke kazališne probleme mogu riješiti putem videa i kako možemo odigrati te svinjice, magarce, kokoši. Zato sam nekim ljudima iz tih družina predložio da napravimo grupu u kojoj možemo raditi ono što želimo. Okupilo se desetak ljudi i 2. ožujka 1987. imali smo prvu probu i sastanak o osnivanju te nove grupe. Prvo nam je bilo najvažnije kako ćemo se zvati jer ljudima uglavnom nije bitan sadržaj, nego forma i onaj celofan okolo. Bila su tri prijedloga: cujzeki, žibečki ili pinkleci – jer smo htjeli nešto naše kajkavsko. I tako smo nakon glasovanja odabrali ime Pinkleci jer u pinklec možeš staviti lutkice i sve što ti za kazalište treba pa putuješ okolo.”

I doista putovali su okolo. Bili su česti gosti u Sloveniji, nastupali su po Mađarskoj, a u ovih dvadeset godina ostavili su trajan trag na festivalima kao što su spomenuti SKAH, SKAKO, ali i Eurokaz, Dani satire, PIF, PUF, FFRİK, beogradski BRAMS, mostarski Dani teatra mladih, mariborski Multikulturalni tjedan i drugi. S nekih od njih imaju i trajne uspomene u obliku prvih nagrada.

Prilikom osnivanja zadali su si tri cilja: osmišljavati dječje predstave, baviti se istraživačkim teatarom i kroz

nekoliko godina napraviti profesionalno kazalište koje bi radilo predstave za djecu. Prva dva cilja ostvarili su već prvim predstavama, a do posljednjeg su stigli u prosincu prošle godine, kada su dobili status profesionalnog kazališta (24. 12. 2006.).

S dječjom predstavom *Krokodil turist* Jadranke Čučić, čija je premijera bila u travnju 1987., Pinkleci su se smjelo bacili u kazališne vode.

“To je bila smiješna predstava s lutkama od spužve na štapu, s malo teksta i songova koje je pjevala jedna od osnivačica Pinkleca Lidiya Bajuk. Tu smo se počeli igrati s lutkama pa nas je lutkarstvo potpuno zaokupilo.”

Zato lutkarski izričaj, često i u kombinaciji s dramskim, koriste gotovo u svakoj dječjoj predstavi.

“Radili smo u svim mogućim lutkarskim tehnikama,

ma, a učitelj nam je bio najpoznatiji marionetar Albert Roser iz Stuttgarta, čije smo radionice pohađali dvaput godišnje. Učili smo i od slovenskih lutkara, odlazili u radionicu Zagrebačkog kazališta lutaka i promatrali kako se izrađuju i animiraju određene lutke, tako da Pinkleci znaju izrađivati i baratati javajkama, marionetama, sicilijankama i svim drugim lutkama.”

Dječje predstave osmišljavaju s jednakim veseljem i ozbiljnošću kao i eksperimentalne. Pristup je isti, ali se dramaturški razlikuju.

“Stare ne mogu naučiti da gledaju moju poetiku, djecu mogu. Njima se na prvom mjestu mora ponuditi estetika. Boli me kad vidim da se svi ne odnose tako prema kazalištu za djecu. Grozno je to što je u našoj državi kazalište za djecu zadnja rupa na svirali.”

Romanov rad, međutim, pokazuje upravo suprotno. *Neva Nevićica*, *Čarolija*, *Veliki Nikola i mali Nikola*, *Bremenski svirači* samo su neki od brojnih naslova Pinklecovih dječjih predstava koje izvode diljem zemlje. Otkako su postali profesionalci, neke predstave planiraju raditi i u koprodukciji s ostalim kazalištima. Ove su godine tako dobili novac od Grada, Županije i Ministarstva kulture za produkciju dječje predstave *Muš i žena* koju će raditi u koprodukciji s varaždinskim HNK-om. No, profesionalizacijom neće prestati vrijedan istraživački i studijski rad kojim se krenulo u rujnu 1987. Prva takva predstava bila je *Algazy i Grummer ili Dogadaji na smetlištu*.

"To je trebala biti manifestna predstava naše poetike i estetike. Sastojala se od nadrealističkih tekstova i nekoliko Harmnovih priča koje su u ono vrijeme bile, bar kod nas, tek otkrivene. S tom smo predstavom odmah išli na SKAH, a u međuvremenu smo

napravili još jednu malu lutkarsku predstavu u tehnici teatra sjena. U njoj smo pomoću projektor pretapali slike nacrtane na paus-papiru i izmjenjivali ih kao u crtanom filmu, a iza tih projekcija animirali smo lutke. Ta je predstava bila najbolja predstava na SKAH-u i to su bili počeci naše poetike."

Ta se poetika uvelike razlikovala od svega što se tada radilo u Čakovcu, ali i šire.

"Mi smo bili generacija koja je plovila na novom valu pa su i Pinkleci rezultat tog novog vala. Bili smo puni energije, životnih sokova, pronalazili smo neke nove stvari... Tako se ta poetika radala. Počeli smo s beketovskim stilom, kasnije smo proučavali Reinharda i biomehaniku jer smo čuli da je naš sugrađanin Kalman Mesarić tridesetih bio njegov student i tako smo polako došli do Artauda. U ono vrijeme uopće nije bilo njegovih knjiga, samo nekoliko eseja u prijevodu Mirjane Miočinović pa smo tekstove nabavljali iz inozemstva."

Tako je započela duga i vjerna ljubav prema tom kazališnom alkemičaru. Na pitanje zašto ga je baš Artaud toliko zaokupio, Romano se zbunio.

"Teško je to odgovoriti. To je isto kao da me netko pita kako sam u predstavi došao do nekog rješenja. Ne znam. Dogodi se. Predstavu kad radite, radite. Mučite se kao konj. Gotova je u trenutku kad ti se okrene kliker u glavi. Onda je samo pitanje kako i kada ćeš je napraviti. Ista je stvar i s Artaudom. Gdje sam našao tu poetiku? U knjigama koje sam čitao, filmovima koje sam gledao, glazbi koju sam slušao. Doors i Morrissonova poezija imaju dodirnih točaka s Artaudom, čitao sam poeziju nekih slikara kao što su Kandinski i Picabia, tako se sve sklopilo i nastao je jedan rock'n'roll u glavi koji je krenuo u tom smjeru.

Fascinirala me također njegova tragična biografija i ono što je htio raditi u kazalištu. To je ono vraćanje korijenima koje je bit i naše poetike, samo na drugačiji način. Nakon toliko stoljeća, on je pokušao vratiti kazalište našim duhovnim korijenima, ritualima, obredima, pronaći i izvući tu esenciju."

Osim što je uprizorio Artaudove tekstove, poput drame *Krvoskok* i prije nekoliko godina premijerno izvedenog *Osvajanja Mexica* ili kolaža tekstova u predstavi *Gdje je nestao Nanaki*, Artaudova promišljanja o teatru okrutnosti i povratku mitu i ritualnom, redatelju kao šamanu koji mijenja dušu gledatelja, Romano primjenjuje

u inscenaciji drugih dramskih djela, primjerice u izvrsnom *Macbethu*.

"Zadatak umjetnosti jest da diže duhovnu razinu. One koji ti se priključe diže na više nivoe. Možda će neki drugi kazalište moći raditi kao šamani u špilji, s prebacivanjem energije... jer u kazalištu ne trebaš ništa govoriti, nego samo prebacivati energiju i prizvati te osjećaje i slike nekome drugome... Kad se kazalište potpuno ogoli, ostane ona energija koju glumac šalje publici, a ta se energija danas u kazalištu vrlo rijetko nalazi."

U *Romeu i Juliji* Romano domišljato kombinira Craigove tekstove s fragmentima Shakespeareove tragedije, duhovito prožimajući kazališnu teoriju i praksu, suvremenost i prošlost. Inventivnost, vizualna dojmivost i, kako sam kaže, "šašavost" krasi i ostale predstave poput *Kralja Gordogana*, *Hellogabala ili ovjenčanog anarhista*, *Dogadaja u mjestu Gogi* i mnogih drugih.

"Uzimali smo neke stvari i od Grotowskog, nije to samo Artaud. Artaud je pitanje moje poetike, a iskust-

va drugih tehnički mi pomažu u radu kako bih došao do onoga što želim."

Osim navedenih, ta jedinstvena pinkleceovština izrastala je i na iskustvima vodećih svjetskih autora i skupina od kraja 70-ih godina do danas, kao što su Robert Wilson, Jan Fabre, Pina Baush, Rosas, DV8, Kantor, Josef Nadj i drugi. S njihovim radom upoznao ih je dramaturg, dramatičar i ponajprije vrhunski kazališni znalc Vladimir Stojisavljević.

"S njime smo se upoznali na Susretima kazališnih amatera, nakon toga smo se susreli na Eurokazu i tako je počelo naše prijateljstvo, ali i suradnja. Prema njegovim tekstovima smo, naime, radili četiri dječje predstave. On je erudit kojega vrlo cijenim i smatram da je jedan od onih koji ima kazalište u malome prstu. Zato sam ga pozvao da nam svake godine drži predavanja o novim kazališnim strujanjima i estetikama. On je tada dosta putovao svijetom i imao je uvid u novu dramsku produkciju, donosio bi nam videokasete pa smo imali prilike gledati najnovije svjetske predstave

PREMIJERE
FESTIVALI

OBLJETNICE

RAZGOVOR

GLAZBENI

TEATAR

ESEJ

TEMAT

GAVRAN U

PARIZU

IZ STRANIH

ČASOPISA

TEORIJA

IZ POVIJESTI

NOVE

KNJIGE

DRAME

bliske našoj poetici. Tako smo oštrili i svoju poetiku."
Osim sa Stojisavljevićem Pinkleci surađuju i s ostalim umjetnicima. Glazbu za predstave radio im je Legen ili Toni Blažinović, za *Kozmičke žonglere* glazbu je osmislio Drago Mlinarec, a velika prijateljica Pinkleca i njihova kućna koreografkinja jest Mare Sesardić.

Što se samih članova tiče, kroz družinu je u ovih dvadesetak godina prošlo devedeset petero mladih ljudi, a trenutno ih je petnaest. Najčešće dolaze u prvom razredu srednje škole, s petnaest-šesnaest godina, a ako prođu na audiciji, to ne jamči da će postati dio Pinkleca.

"Prva dva-tri mjeseca imam gadan pritisak pa ih većina odustane. Na početku im moram putem duhovnih vježbi osloboditi glavu. Moram im ispratiti mozak da mogu prodisati. Grubo zvuči, ali nije grubo. Mislim da je to u redu. To je kao da dođu u Pinklece začepljena nosa pa im prvo moram pročitati nos. Kad počnu disati normalno, onda mogu drugačije, slobodno razmišljati jer im glava više nije ukovana. Moram to raditi jer tko to ne izdrži, ne može mi raditi na predstavi. Moram im, naime, izbaciti sve njihove estetike iz glave i izgraditi svoju estetiku. Ne možeš se baviti umjetnošću ako nemaš prohodne sve kanale. Kazalište je posvećenost i ne možeš u njega odlaziti kao na folklor. Mi imamo četiri puta tjedno probe, a prije premijere svaki dan po pet-šest sati. Svi koji dođu moraju pristati na to. Zato ih puno ode. Primjerice, ako dođe troje, obično dvoje ode, a jedan ostane. I to je super jer bi me to dvoje samo gnjavilo i na probama opterećivalo. Ja

sam kao voditelj, naime, vrlo strog i nikad nisam trpio nerad ili odgađanje. Oni pak koji ostanu, ostaju pet, šest, deset godina... neki su tu već jedanaest godina. Pinkleci nikada ne odu iz Pinkleca. Ako si jedanput Pinklec, onda si uvijek Pinklec. To znači da ako pozovem bilo kojeg starog člana i pitam ga bi li glumio u predstavi, rijetko koji neće pristati. To je zato što mi živimo kao familija. To je druga obitelj koja ih i odgaja."

Roditelji članova Pinkleca ponosni su na svoju djecu i njihova su najvjernija publika. Mnogi su gledatelji, pritom, oduševljeni nakon svake predstave i s nestrpljenjem iščekuju novu. No, budući da njihov istraživački teatar emitativnog modela propituje odnose komunikativnih kodova i simbola između gledatelja i izvođača, ima i onih koji ga ne razumiju i ne prihvaćaju.

"Nisu svi oduševljeni. Neki su nas čak prozvali sotonistima, neki govore da samo trošimo novce, a da ne radimo kazalište. Neki se pitaju o čemu se tu radi, drugi ništa ne razumiju. Uvijek ima reakcija, no to je super. Bilo bi užasno živjeti negdje gdje te svi, kako mi kažemo, po guzici glade. Ljudi još nisu prihvatili apstrakciju u slikarstvu, kako će onda u kazalištu?! Kad shvate da kazalište moraju gledati kroz simbole, a ne kroz blebetanje na pozornici, onda će ga drugačije i promatrati."

Unatoč tim reakcijama, u Centru za kulturu, gdje radi kao umjetnički voditelj, Romano ima potpunu umjetničku slobodu koju mu, tijekom dvadeset godina, nitko nije oduzeo. Centar za kulturu Pinklecima vodi logistiku ili, prema Romanovim riječima, "drži im leđa", tako da

on na drugoj po veličini pozornici u našoj zemlji (nakon zagrebačkog HNK-a), nesputano kroji Pinklecov repertoar prema svojim željama i senzibilitetima.

"Kad tražim tekstove, ne biram ih zbog onoga što govore ili o čemu se u njima radi. Ne znam jesam li ikada na taj način birao tekstove. Uvijek sam ih izabirao zbog izazova, dramske strukture."

Najnoviji izazov pronašao je u postmodernističkom komadu Ivana Bakmaza *Vjerodostojni doživljaji sa psi-ma* koji je uprizorio za proslavu dvadesetog rođendana.

"Kad sam čitao taj tekst, prvo mi se svidjela njegova dramska struktura s filmskom naracijom i puno didaskalija. Htio sam napraviti predstavu koju bih mogao totalno ogoliti i sterilizirati te glumce postaviti na scenu bez ikakvih celofana oko – bez vatri, mesa, obrednih plesova. U mojim prijašnjim režijama uvijek me je zanimalo gdje mogu zavibrirati publiku, kojim ih plesovima mogu dići, kojom glazbom probuditi i s tim vibracijama ih baciti u trans.

U ovoj sam predstavi prvi put sve to pokušao baciti van. Prvi put nemamo glazbu tijekom cijele predstave, kao što smo to dosada uvijek običavali, nego je koristim samo kada mijenjam scene. Zanima me mogu li u potpuno očišćenoj predstavi, samo s glumcima, držati tu tenziju."

Pokazalo se da može. Talentirani i vješto vođeni mladi glumci u dojmljivoj Romanovoj režiji mogu održati podjednak intenzitet glumačke energije i na praznoj pozornici. Ta je predstava naznaka Pinklecova istraživanja u nekom drugačijem smjeru, kao što se i Pinklecova poetika s godinama djelomično promijenila.

"Promijeni se jedna stvar u životu – osvajčivanje. Kad sam tek krenuo, mislio sam kao i svi mladi ljudi: 'Promijenit ćemo sve!' Neke male pomake smo napravili, ali ne možeš sve promijeniti. Nisam uspio napraviti ono kazalište koje sam htio, koje nosim u sebi. Na žalost, ne mogu sam praviti kazalište, moram ga raditi s ljudima, a to znači da mogu stići samo do određenog stupnja. Moji prvi snovi o kazalištu su bili, kao i svim kazalištarcima, o zatvorenim komunama u kojima si samo tome posvećen. U trenutku kad uvidiš da je to utopija, svjestan si da to ne možeš napraviti u našim uvjetima i da bi se trebao vratiti u ono prvobitno društvo o kojemu je govorio Artaud. Kad se osvijestiš i vidiš da ljudi ne mogu to raditi jer moraju živjeti, imati za kruh i krov nad glavom, onda koristiš samo neke

elemente u svom radu, znajući da nećeš napraviti ono o čemu sanjaš... odustaješ od mističnih projekata i posvetiš se nečemu drugome. No, ljudima s kojima radiš barem ostavljaš sjeme koje će oni razvijati pa ćemo se možda evolucijski kroz milijun, dva ili sto milijuna godina vratiti na ono što smo imali prije sto milijuna godina da zatvorimo taj krug."